

หนี้สินครูก้าวกระโดด

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

หนี้สินครูเป็นเรื่องที่กล่าวถึงกันมานานเพราะเกรงว่าจะกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของเด็ก ข้อเท็จจริงหนึ่งที่กำลังเกิดขึ้นอย่างน่าหวาดหวั่นก็คือในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาครูไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้นกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด

ครู (ภาครัฐ) มีหนี้สินเท่าใดไม่มีตัวเลขแน่ชัดเพราะหาความจริงได้ยากเนื่องจากมีหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ จำนวนครูก็มีถึงเกือบ 4 แสนคน และถ้านับบุคลากรทางการศึกษา เช่น พนักงาน เจ้าหน้าที่สนับสนุนที่มีได้สอนหนังสือแล้ว ตัวเลขอาจถึงกว่า 6.5 แสนคน เมื่อ 4 ปีก่อนตัวเลขหยาบ ๆ ที่สำรวจได้ก็คือครูมีหนี้สินเฉลี่ยคนละ 800,000 บาท ถึง 1,000,000 บาท ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของครูในตอนนั้นซึ่งเท่ากับประมาณ 15,000 คนต่อเดือนแล้วก็นับว่าเป็นหนี้สินที่สูงมาก

เหตุใดครูจึงมีหนี้สินมากเช่นนี้? ผู้เขียนเชื่อว่ามีสาเหตุไม่น้อยกว่า 4 ประการดังต่อไปนี้ (1) ครูเป็นสมาชิกของสังคมไทยเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นที่อยู่ภายใต้กระแสบริโภคนิยมอย่างรุนแรง ต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่เชื่อว่าคนในระดับรายได้เดียวกันหรือสูงกว่าบริโภค (ถ้าไม่บริโภคเช่นนั้นก็จะ เป็น “คนไม่มีระดับ” และคนที่สามารถกู้เงินได้จึงจะเป็น “คนมีระดับ”) แต่เมื่อรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับการบริโภคในปัจจุบัน ก็จำเป็นต้องกู้ยืม ซึ่งก็คือการเอาเงินในอนาคตมาใช้อย่างไม่ต่างไปจากคนในอาชีพอื่น

(2) ครูเป็นข้าราชการ สามารถกู้ยืมจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูซึ่งมีอยู่ทั่วหัวระแหงที่ครูทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการกู้แบบฉุกเฉิน มีหลักทรัพย์หรือไม่มีหลักทรัพย์โดยใช้การค้ำประกันของสมาชิกกันไปมา กู้จากสถาบันการเงินอื่น ๆ และการกู้นอกระบบอย่างไม่มียาก

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค. ซึ่งส่วนหนึ่งของราชการไทย) ก็ส่งเสริมให้กู้โดยสารพัดจะสรรหาวิธีการเงินกู้มาให้ เป็นสวัสดิการของครูและบุคลากรทางการศึกษา (คงเข้าใจว่าสวัสดิการคือการกู้ยืมเงินเท่านั้น)

ประเด็นสำคัญก็คือการหักเงินผ่อนชำระหนี้เงินกู้ก่อนได้รับเงินเดือนให้โดยเขตพื้นที่การศึกษา โครงการเงินกู้ต่าง ๆ ก็กล้าให้ครูกู้ตราใบที่มีคนหักเงินคืนในลักษณะเช่นนี้ให้เพราะแน่ใจว่าหนี้ไม่สูญ

เมื่อก่อนบริษัทเอกชนขายของชอบร่วมโครงการให้กู้แก่ครูเช่นนี้โดยอาศัยมือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคนหักเงินให้ กระทรวงศึกษาธิการเคยห้ามปรามแต่ก็ยังมีบางเขตที่หักเงินให้ จึงทำให้ธุรกิจผ่อนส่งครูของเอกชนเคยเจริญรุ่งเรือง

(3) ครูนั้นมีหน้าที่จะต้องรักษา สังคมด้อยพัฒนาคาดหวังว่าครูจะต้อง “มีระดับ” ดังนั้นครูก็ต้องตอบสนองด้วยความเป็นหนี้ เมื่อแหล่งเงินกู้มีมาก การเป็นหนี้จึงเป็นเรื่องธรรมดา บัตรเครดิตนั้นหรือถ้าเป็นครูแล้วสบายมาก ถ้าประวัติดีจะเอาสักก็ไปก็ได้ ยิ่งบริษัทผ่อนส่งทั้งหลายแล้ว บางครั้งขอแค่สลิปเงินเดือนก็ยอมให้ชำระผ่อนเป็นงวดอย่างง่ายดาย

(4) ครูจำนวนหนึ่งมีความเชื่ออย่างผิด ๆ ว่าถ้าไปเถอะอย่างไรเสียภาครัฐก็ต้องโดดลงมาช่วยแก้ปัญหาหนี้สินครูอย่างแน่นอน เพราะมีฉะนั้นเด็กจะถูกกระทบ แนวคิด “จับนักเรียนเป็นตัวประกัน” เช่นนี้มีอยู่จริงในครูบางกลุ่ม โดยเฉพาะเมื่อ “อ่าน” สัญญาณจากภาครัฐว่าจะมีการผิดผ่อนหนี้ครู มีการคิดจะตั้งกองทุนช่วยแก้ไขหนี้สินครู ฯลฯ ครูกลุ่มนี้ก็จะกู้มากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปก็คือหนี้สินครูมีสาเหตุจากการ “กินอยู่เกินฐานะ” เพราะต้องรักษาหน้า ต้องการเป็น “คนมีระดับ” มีตัวช่วยหาเงินให้กู้ยืมตลอดเวลา มีแนวคิด “จับนักเรียนเป็นตัวประกัน” มีการหักเงินผ่อนชำระก่อนได้รับเงินเดือนที่เป็นระบบ

ยังมีอีกบางสาเหตุเพิ่มเติมที่ควรกล่าวถึงซึ่งได้แก่ (ก) ในหลายสถานการณ์ครูเป็นข้าราชการคนเดียวในครอบครัวซึ่งสามารถกู้ยืมได้ไม่ยาก ญาติพี่น้องจึงขอร้องให้กู้ยืมแทน

(ข) ครุคิดจะลงทุนสร้างรายได้เสริม จึงกู้ยืมมาทำสวนยาง เก็งกำไรหุ้น เล่นหวยอย่างหนักมือ เก็งกำไรที่ดิน ฯลฯ และขาดทุนป็นปีจนเป็นหนี้

ทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้หนี้สินครุเพิ่มพูนมาตลอด แต่ไม่มีครั้งใดที่ครุมีหนี้สินก้าวกระโดดแบบที่เกิดขึ้นใน 2-3 ปีที่ผ่านมา (เวลาครุไปประชุมกันในปัจจุบัน ที่จอดรถจะเต็มไปด้วยรถใหม่ ทั้งรถนั่งและรถกระบะเต็มไปหมด)

ปรากฏการณ์นี้ก็คือการที่ สกสค. จัดการให้มีเงินกู้ในโครงการเงินกู้ ช.พ.ค. โดยครุคนหนึ่งสามารถกู้ได้ 6 แสนบาท ต่อมาเพิ่มเป็น 1.2 ล้านบาท และปัจจุบันเป็น 3 ล้านบาท โดยใช้การประกันชีวิตและไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ใช้สมาชิกค้ำประกันด้วยตนเอง (1 คนในกรณีแรก 2 คนในกรณีสอง และ 7-8 คน ในกรณีกู้รวม)

สมาชิกในที่นี้ก็คือผู้ร่วมโครงการ ช.พ.ส. (ฉาบปีกสงเคราะห์ช่วยเพื่อนครูและบุคลากรทางการศึกษา) ซึ่งมีมานานแล้ว โดยสมาชิกจ่ายศพละ 1 บาททุกเดือน (ปัจจุบันจ่ายประมาณ 400-500 บาทต่อเดือน) ถ้าเข้าเป็นสมาชิกตอนอายุมากก็ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมสูงเมื่อตายลงก็จะได้เงินศพละบาทจากสมาชิกทุกคน คาดกันว่าจะได้ถึง 800,000 บาทต่อศพ ถ้าระบบไม่พังไปก่อน

การกู้แบบเอา “วิญญาณเป็นหลักทรัพย์” ดังกล่าวข้างต้นสำหรับสมาชิก ช.พ.ส. ก็หมายความว่าเมื่อขอกู้ 600,000 บาท ก็จะถูกหักเบี้ยประกันชำระทันทีประมาณ 37,000 บาท (มีอายุยาวไป 10 ปี หลัง 10 ปีไปแล้วหากยังไม่ตายก็ต้องจ่ายเบี้ยประกันอีก) และผ่อนชำระประมาณเดือนละ 3,700 บาท ไปเรื่อย ๆ จนตาย เงินประกันชีวิตที่ครอบครัวได้รับก็จะถูกนำไปใช้หนี้ที่ค้างอยู่

นอกจากนี้หากผู้กู้เป็นสมาชิก ช.พ.ส. ที่ดี คือจ่ายค่าศพละทุกเดือนตลอดมาเมื่อตายลงก็จะได้รับเงินก้อนใหญ่อีกประมาณ 800,000 บาท (ตามที่ สกสค. อ้าง) เป็นรางวัลการตายแก่ครอบครัว

เงื่อนไขทั้งหมดนี้เข้ายวนใจเป็นอันมากเพราะไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ก็สามารถกู้ได้ 600,000 บาท (ชำระเดือนละ 3,700 บาท บวกค่าร่วมทำศพละอีกเดือนละ 400 บาท รวมประมาณ

4,000 บาทเศษ) และเมื่อตายลงก็ไม่มีอะไรต้องเป็นภาระแก่คนอื่น แถมได้เงินก้อนอีก 800,000 บาท ด้วย (เสียชีวิตที่ทายาทได้รับ ไม่ใช่คนตาย)

ถ้ากู้ 1.2 ล้านบาทที่ชำระเดือนละประมาณ 8,000 บาท ภายใต้อัตราดอกเบี้ยเดียวกัน ถ้าทั้งสามมีภรรยาเป็นคู่ก็กู้ได้รวมกัน 2.4 ล้านบาท ชำระรวมกันเดือนละประมาณ 16,000 บาท หากคนหนึ่งตายลงอีกคนก็ได้ 800,000 บาท ถ้าตายทั้งคู่ทายาทก็ได้เงินก้อน 1.6 ล้านบาท

เงินที่ได้ใช้เงินก่อนและไปตามเก็บเอาตอนตายแบบนี้ ทำให้หนี้สินครูพุ่งสูงขึ้นอย่างมากมาย การกู้หนี้ สกสค. เป็นผู้ดำเนินการอย่างไม่จำกัดวงเงินรวมของโครงการแค่นี้ยังไม่พอ ครูและบุคลากรทางการศึกษา (แม้แต่พนักงานขับรถ) ในภาคเอกชนซึ่งรวมไปถึงครูในโรงเรียนเอกชน อาจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนก็สามารถกู้ได้โดยเงินเดียวกันอีกด้วย ซึ่งเป็นจำนวนคนอีกนับแสนคน และขณะนี้ก็มีคิวอีกยาวของกู้ลักษณะเอา “วิญญูณเป็นหลักทรัพย์” แบบนี้ (สามีหรือภรรยาของครูทั้งหลายที่มีได้เป็นครูก็สามารถกู้ได้ในลักษณะเดียวกันอีกด้วย)

ปัจจุบันปัญหาหนี้สินครูใหญ่โตและร้ายแรงกว่า 4-5 ปีที่ผ่านมาเป็นอันมาก การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูไม่ใช่แก้ด้วยการเพิ่มสวัสดิการจ่ายเงินกู้ แต่แก้ด้านดีมาดด้วยการขีดจำกัดความต้องการของครูด้วยตัวครูเองผ่านการให้ข้อมูลแก้ไขหนี้ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ทำให้รู้จักการอยู่กินตามฐานะ ฯลฯ

การแก้ไขด้วยการควบคุมด้วยกฎเกณฑ์มิให้เขตพื้นที่การศึกษาหักค่าผ่อนชำระก่อนรับเงินเดือนไม่เป็นผล เพราะการมีหนี้มากขึ้นเป็นประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่สหกรณ์ออมทรัพย์ (เงินปันผล “ค่าธรรมเนียม” การกู้ต่าง ๆ) สกสค. (ส่วนแบ่งจากเบี้ยประกันชีวิต) เขตพื้นที่ (รับค่าธรรมเนียมหักค่าชำระ) และตัวผู้กู้เอง

ในกรณีที่ครูมีปัญหาในการชำระหนี้ ช.พ.ค. หนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ หนี้บัตรเครดิต หนี้บริษัทผ่อนชำระ หนี้นอกระบบ ฯลฯ นักหนาสาหัส ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์ร่วมด้วยแต่ต้องโดดออกมาช่วยก็คือภาครัฐ โดยใช้เงินภาษีอากรของพวกเรานั้นแหละ

คนที่น่าสงสารที่สุดในเรื่องนี้ก็คือเหล่าบรรดา “นักเรียนตัวประกัน” ทั้งหลาย
